

U POTRAZI ZA IZGUBLJENIM VREMENOM:
**PRIČA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA
KROZ PRIZMU STRANAČKIH DOKUMENATA**

IZDAVAČ: **Udruženje INFOHOUSE**

Autorica: **Dženana Aladžuz**

Ilustracije i naslovna strana: **Filip Andronik**

Urednik: **Saša Madacki**

Lektor: **Loris Zubanović**

Dizajn i štampa: **Triptih**

Tiraž: **120** kom

Sarajevo, 2014.

Analiza je rađena u okviru projekta Udruženja INFOHOUSE pod nazivom **“Rodna ravnopravnost nije ženska stvar! To je obaveza svih nas!”**, koji je finansirala Fondacija Heinrich Böll.

HEINRICH BÖLL STIFTUNG

Stavovi i mišljenja izneseni u ovom tekstu ne predstavljaju izričite stavove i mišljenja Fondacije Heinrich Böll.

U POTRAZI ZA
IZGUBLJENIM VREMENOM:

**PRIČA O RAVNO-
PRAVNOSTI
SPOLOVA
KROZ PRIZMU
STRANAČKIH
DOKUMENATA**

Analiza programskih
dokumenata parlamentarnih
stranaka u BiH iz rodne
perspektive

SADRŽAJ

O Analizi programa parlamentarnih stranaka iz rodne perspektive	3
Izbori 2014. – Vlast 2014/2018.	6
Stranka demokratske akcije (SDA)	11
Programska deklaracija	13
Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (HDZ BiH)	15
Program	16
Programska deklaracija	18
Zajednica Žena	18
Savez za bolju budućnost – Fahrudin Radončić (SBB)	20
Politika	22
Demokratska fronta – Željko Komšić (DF)	24
Statut	25
Socijaldemokratska partija BiH (SDP)	27
Manifest	28
Program	29
Statut	33
Savez nezavisnih socijaldemokrata – Milorad Dodik (SNSD)	35
Politički program	35
Statut	37
Hrvatska demokratska zajednica 1990 (HDZ 1990)	38
Programska deklaracija	38
Statut	40
Zaključak i preporuke	41
Zaključak	41
Preporuke	44
O Projektu	46

O ANALIZI PROGRAMA PARLAMENTARNIH STRANAKA IZ RODNE PERSPEKTIVE

“Spolna pripadnost je potpuno pogrešna osnova za političko organiziranje i može donijeti samo štetu, a naročito po žene kojima se kroz takve organizacije ispere mozak do mjere da više nisu sposobne za normalnu socijalizaciju sa ostatkom društva.”
Načelnik Općine X, Bosna i Hercegovina

U Bosni i Hercegovini žene čine većinu glasačkog tijela i većinu članstva političkih partija, i prema trenutno važećim zakonskim rješenjima žene moraju činiti 40% kandidata na izbornim listama svake stranke.¹ Kako u BiH u skoro svim sferama djelovanja postoji procjep između teorije i prakse, tako i u ovom rodno osjetljivom problemu: u propisima jedno rješenje, a u praksi žene su i dalje u potpunosti marginalizirane na političkoj i ekonomskoj sceni. Žene političarke su jednostavno nevidljive.

Trenutni politički kontekst takvo stanje samo produbljuje. Političke stranke su preuzele većinu moći u Bosni i Hercegovini. Odluke o najvažnijim pitanjima donose stranački lideri, a ne za to određena državna/entitetska tijela, parlamenti, ministarstva. Čak i međunarodna zajednica, kad želi inicirati rješavanje krucijalnih pitanja poput provedbe presude Sejdić-Finci (Evropski sud za ljudska prava u Strazburu), konsultira stranačke lidere umjesto nadležna ministarstva, pravosudne institucije...

¹ Zakon o ravnopravnosti spolova BiH

U POTRAZI ZA IZGUBLJENIM VREMENOM

Zašto politički lideri šute o diskriminaciji žena u politici? Zbog čega niti jedan stranački funkcioner nije izveden pred sud časti svoje stranke nakon uvreda upućenih ženama?

Zato što smiju i što je to *po zakonu*. Zakonitost rada jedne političke stranke počiva najprije na poštivanju ustava, ali i njenih temeljnih, općih akata kao što su statut i program.

Pravo je pitanje kako je žena i njena uloga opisana u dokumentima vladajućih stranaka u BiH. Da li su stranačka tijela izglasala dokumente koji osnažuju mjesto žene u politici? Da li u dokumentima postoji podrška ženi političarki? Gdje je osnova za političko jačanje žene unutar jedne stranke u njenim temeljnim aktima?

Tri su ključna razloga za povećanje političke participacije žena: demokratsko pravo, korištenje resursa i interesno zastupanje.² Ova analiza pokazuje da niti jedan od ova tri razloga/motiva nemaju plodno tlo ili razumijevanje za njihovo razvijanje u osnovnim postulatima stranaka za koja se zalažu i za koja traže povjerenje glasača/ica na izborima.

Uvođenje tzv. ženskih kvota u Izborni zakon BiH (posljedica pritiska domaćih i stranih organizacija) bilo je veliki korak ka osiguranju veće zastupljenosti žena u političkom životu na svim nivoima, ali njegova dosljedna primjena je izostala.

2 Preuzeta definicija iz “Preporuke za povećanje političke participacije žena”, izdavač: CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje, Zagreb, 2007.

PRIČA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ PRIZMU STRANAČKIH DOKUMENATA

U Vijeću ministara BiH i dalje nemamo nijednu ministricu, a pozicije u Predsjedništvu BiH suvereno drže tri muška pripadnika tri konstitutivna naroda. Žena nije na čelu niti jedne stranke (prema podacima iz januara³ registrirane su čak 183 političke stranke u BiH). Žene su i dalje manje zastupljeni spol u zakonodavnoj vlasti na svim nivoima i u prosjeku zastupljenost je mnogo ispod Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH utvrđenih 40%.

Ignorirajući žene društvo gubi jer ne koristi kapacitete, znanja i druge resurse doslovno polovine stanovništva. Također, takav stav doprinosi urušavanju demokratskog poretka. Demokratija bi trebala podrazumijevati **ravnopravno** sudjelovanje građana i građanki u procesima donošenja političkih odluka koje će vrijediti za cijelu zajednicu, bilo putem direktnog učešća u tim procesima ili putem biranja svojih zastupnika/ica koji će u njihovo ime donositi odluke.

U trenutku objavljivanja ove publikacije završavaju se procesi formiranja vlasti na svim nivoima u BiH na osnovu rezultata Općih izbora 2014. kao i postizbornih pregovora. Kako i da li uopće vodeće stranke razmatraju pitanja jednakopravnosti, rodne zastupljenosti, kapaciteta žena, omogućavaju li prostor za djelovanje ženama – probali smo saznati analizirajući dokumente koji bi trebali biti osnova njihovog političkog djelovanja: statute, manifeste, politike i programe.

³ Podatak preuzet sa <http://dnevnik.hr/vijesti/svijet/bih-rekorder-u-regiji-po-broju-politickih-stranaka-odmah-iza-hrvatska---320175.html>

IZBORI 2014. – VLAST 2014/2018.

Prema objavljenim rezultatima Centralne izborne komisije mandat za djelovanje u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine u periodu 2014-2018. dobile su sljedeće stranke i koalicije:

SDA - Stranka demokratske akcije

SNSD - Savez nezavisnih socijaldemokrata – Milorad Dodik

DF - Demokratska fronta – Željko Komšić

SDS - Srpska demokratska stranka

SBB - Savez za bolju budućnost – Fahrudin Radončić

SDP BIH - Socijaldemokratska partija BiH

HDZ 1990 - Hrvatska demokratska zajednica 1990

BPS - Bosanskohercegovačka patriotska stranka – Sefer Halilović

A-SDA - Stranka demokratske aktivnosti

DNS - Demokratski narodni savez - NS - SRS

Koalicija **HDZ BiH, HSS, HKDU BiH, HSP dr. Ante Starčević, HSP Herceg-Bosne**

PDP - NDP - Partija demokratskog progresa - Narodni demokratski pokret

PRIČA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ PRIZMU STRANAČKIH DOKUMENATA

Grafički i po broju mandata najbolje je odgovorila na sva ova pitanja sljedeća infografika koju je objavio portal radio-sarajevo.ba.

Trenutno sedam vodećih stranaka (šest koje su samostalno osvojile najviše mandata i jedna koja predvodi koaliciju) su:

- **SDA 110 mandata /17 za žene (Ž)**
- **HDZ (u okviru koalicije) 68/17 Ž**
- **SBB 56/13 Ž**
- **DF 46/17 Ž**
- **SDP 43/4 Ž**
- **SNSD 38/8 Ž**
- **i HDZ 1990 25/7 Ž**

Ova analiza sa stanovišta rodne ravnopravnosti razmatra programske dokumente novoizabranih parlamentarnih stranaka na Općim izborima 2014. (samo one s najviše osvojenih mandata), dostupne na njihovim zvaničnim internetskim stranicama. Riječ je o sljedećim dokumentima:

U POTRAZI ZA IZGUBLJENIM VREMENOM

Tip dokumenta	Manifest (politika)	Statut	Program (programska deklaracija)
SDA		*	*
HDZ**		*	*
SBB	*		*
DF	*	*	
SDP	*	*	*
SNSD		*	*
HDZ1990		*	*

** predstavnik koalicije

Pitanja koja smo postavili pri analiziranju suštinskih dokumenata ovih stranaka iz ugla rodne ravnopravnosti bila su, između ostalog, i:

- **Kako ove stranke, koje će kreirati mapu puta Bosne i Hercegovine naredne četiri godine, tretiraju pitanje ravnopravnosti spolova u svojim programskim dokumentima?**
- **Da li su pitanja žena i njihove političke, ekonomske i društvene participacije uopće zastupljena u izbornim programima ili drugim dokumentima?**
- **Postoji li rodna perspektiva u najvažnijim dokumentima svake od ovih stranaka?**
- **Poznaju li ove stranke principe i načela rodne ravnopravnosti?**

Poseban akcenat pri razmatranju ovih pitanja stavili smo na korišteni jezik i terminologiju. Kako kažu stručnjaci: “(...) I u najsavremenijim/najrazvijenijim društvima, jezik i pojmovi koje upotrebljavamo predstavljaju moćno sredstvo (anti)diskriminacije.” Rodno osjetljiv jezik je važno društveno i ideološko pitanje koje doprinosi većoj vidljivosti žena i ženskog rada. Društvena moć jasno se ogleda u jeziku, a odbacivanje generičke upotrebe muškog roda, u pisanoj i usmenoj komunikaciji, gdje se žene niti vide niti čuju, već podrazumijevaju, prvi je korak ka ravnopravnoj raspodjeli te moći. Jezik je, pored ostalog, i paradigma ideoloških, društvenih, ekonomskih, zakonskih i političkih odnosa koji vladaju u društvu.⁴

Stoga su ključni pojmovi pretrage/čitanja dokumenata bili: žena (i sve izvedenice), rod, spol, rodna ravnopravnost, rodna jednakopravnost, zastupljenost.

Ali idemo redom. Pročitat ćemo šta kažu dokumenti i kojim jezikom “govore”.

U članu 15. Zakona o ravnopravnosti spolova BiH, između ostalog, stoji da “državna tijela na svim nivoima organizacije vlasti i tijela lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravna lica s javnim ovlaštenjima, pravna lica koja su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona, grada ili općine ili nad čijim radom javni organ vrši kontrolu, osigurati će i promovirati ravnopravnu zastupljenost spolova u upravljanju, procesu odlučivanja i predstavljanju. Ova obaveza postoji i za sve ovlaštene

⁴ Više o ovoj temi J. Čaušević i S. Zlotrg “Načini za prevladavanje diskriminacije u jeziku u obrazovanju, medijima i pravnim dokumentima”, Sarajevo, 2011. <http://www.lingvisti.ba/download/f1be4a84-964b-4073-8557-1bd04245b1dc.pdf>

predlagače prilikom izbora predstavnika i delegacija u međunarodnim organizacijama i tijelima.

Ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen najmanje 40% u tijelima iz stava 1. ovog člana. Diskriminacijom po osnovu spola smatra se situacija kada ne postoji ravnopravna zastupljenost iz stava 2. ovog člana.”

Član 9. (e) kaže da “diskriminacija u jeziku postoji kada se koristi isključivo jedan gramatički rod kao generički pojam”.

STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE (SDA)

*Nije bilo puno ljudskih žrtava za sada, u Maglaju su se utopile tri žene. Te žrtve su mogle biti, s obzirom na katastrofu, i veće.⁵
B.I. (SDA)*

Najviše mandata na izborima 2014. osvojila je Stranka demokratske akcije (SDA), ukupno 110 na svim nivoima vlasti. Od toga su 17 dobile žene, što je svega 15,5%.

Ako se ima u vidu šta piše u Statutu, Programu i ostalim dostupnim dokumentima ove stranke,⁶ odnosno da se o ženama uopće i ne piše/razmišlja osim u formi floskula, opravdano je čuđenje kako je i ovih 17 mandata ostavljeno na raspolaganje ženama. U Ciljevima stranke jasno su definisane populacije koje zaslužuju posebnu pažnju: Bošnjaci u Sandžaku, mladi pa čak i vjerske zajednice, ali ne i žene.

Da, u Statutu SDA iz 2011. u članovima 25., 35. i 88. na primjer, spominje se stidljivo rodna ravnopravnost u manje-više sljedećem obliku: *"(...) a sa ciljem da se osigura ravnjermija zastupljenosti svih slojeva članstva, i to prema kriteriju stručnosti, teritorijalne i nacionalne zastupljenosti, starosne dobi, spolne strukture i doprinosa u djelovanju Stranke."*

⁵ Citat Bakira Izetbegovića, člana Predsjedništva BiH (SDA), preuzet sa <http://istinomjer.ba/ta-su-radile-vlasti-dok-je-voda-odnosila-zivote/>

⁶ Statut je formalni akt kojim se uređuju unutarnji odnosi među članovima stranke, njihova prava i obaveze i iz kojeg proizlazi sama forma stranke. Politički program je konkretizacija ideologije i obrazloženje neposrednih političkih ciljeva za koje se stranka zalaže i bori, kao i sredstva i metode njenog političkog djelovanja.

U POTRAZI ZA IZGUBLJENIM VREMENOM

Međutim, niti u jednoj definiciji rodne ravnopravnosti poznatoj autorima ne postoji gradacija ravnopravnosti kao pozitivna stvar. Šta znači osigurati *ravnomyjerniju* zastupljenost? Zašto ne ravnomyjernu, ravnopravnu? Kako može biti osigurana ravnopravnost ako je neko odmjerava, vaga, dodaje i oduzima?

Također, čitajući Statut nemoguće je oduprijeti se sljedećoj misli: da ne postoji tijelo pod nazivom Asocijacija žena, imenica **žena** uopće ne bi ni bila spomenuta. Svega osam puta se spominje imenica **žena** u Statutu i svaki put strogo vezana za Asocijaciju žena, koja inače i nema neku stvarnu moć, osim da odabere pet žena u Glavni odbor. Vidljivo je to iz čl. 35. kad se, inače, prvi put spominje imenica “kandidatkinje” i njihov domet: “Na prijedlog Asocijacije žena SDA, 5 (pet) članova Glavnog odbora se bira sa dijela u okviru jedinstvene liste kandidatkinja.”

To što se ne spominje riječ “muškarac” nije neki argument rodne ravnopravnosti. Na primjer, kad god se spomene “predsjednik” bilo kojeg od brojnih tijela, on je obavežno u muškom rodu. Imajući u vidu pojavu imenice iz čl. 35. “kandidatkinje” jasno je da piscima Statuta rodno senzitivni jezik nije nepoznanica, što dodatno doprinosi uvjerenju da postoji *namjera* iza izričitog korištenja muškog oblika riječi pri određivanju koji spol može da se takmiči za funkcije predsjednika i dr.

PROGRAMSKA DEKLARACIJA

Iako Programska deklaracija⁷ izražava jasan stav Kongresa SDA da budu “aktualni, dosljedni i inovativni” te da svoju politiku “prilagode vremenu i prilikama u kojima djeluju”, čitanje ovog dokumenta otkriva da u pitanjima žena i rodne ravnopravnosti ova stranka nije niti jedno od toga.

Od 14 programskih cjelina žene se spominju jasno samo u jednoj, desetoj, nakon vjerskih sloboda, vanjske politike i boračke populacije. Skupine manje važne od žena su dijaspora i druge političke stranke, a pitanje Srebrenice je na 11. mjestu.

Citiramo programsku cjelinu X:

ODGOJ I DRUŠTVO

Nastavit ćemo promovirati vrijednosti porodice kao temelja stabilnog i zdravog društva. Zaštita porodice, odgoj i obrazovanje djece važan su segment naše politike.

Stradanja i dešavanja u proteklom periodu negativno su uticala na stabilnost porodice, posebno odgoj djece u njoj. Zato će SDA preko zvaničnih institucija, ali i naše Asocijacije FATMA, i dalje posebnu pažnju posvećivati odgoju djeteta.

Insistirat ćemo na zaštiti žene – majke i porodica sa više djece. Podržavat ćemo i raditi na unapređenju predškolskog obrazovanja, a

⁷ Peti kongres SDA je 26. maja 2009. godine u Sarajevu usvojio PROGRAMSKU DEKLARACIJU PETOG KONGRESA SDA koja je i dalje važeća, sudeći po tome da je jedina verzija na službenoj stranici stranke, www.sda.ba.

U POTRAZI ZA IZGUBLJENIM VREMENOM

posebnu pažnju posvetit ćemo odgoju i obrazovanju djece sa posebnim potrebama i djece bez roditelja.

Dosljedno ćemo se zalagati za sprečavanje i borbu protiv tzv. pošasti suvremenog svijeta koje posebno destruktivno djeluju na djecu i porodicu – narkomanija, prostitucija, alkoholizam itd. Pojačati napore, uz sistematske mjere, koje će stimulirati pomoć porodicama sa više djece i tako zaustaviti negativan trend nataliteta.

Zabrinjava činjenica da je Programaska deklaracija sa ovako deplasiranim ženskim pravima, svedenim na prava žrtve/slabijeg spola, deklaracija trenutno najjače stranke koja je osvojila čak 1/5 mandata na svim nivoima vlasti. To što ju je potpisala jedna žena, bez obzira na kuriozitet potpisa sa rodno senzitivnom titulom (predsjedavajuća), samo potcrtava nezainteresovanost za “ženska pitanja” koja izlaze van porodijske sobe.

Kako se nadati da će naredne četiri godine SDA unaprijediti općenito loš standard ženskih ljudskih prava kad ta ista stranka smatra da je aktuelna i inovativna jer više od polovine stanovništva, sa svim svojim identitetima, ulogama, kompetencijama svodi samo na jednu dimenziju: porodičnu, te je vidi samo kroz jednu ulogu: reproduktivnu?

Da parafraziramo B.I. ***uloga žena, kompetencije koje one mogu upotrijebiti za dobrobit države i broj mandata za žene, s obzirom na katastrofalno poimanje rodne ravnopravnosti i uloga, mogli su biti veći*** u ovoj stranci.

HRVATSKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA BOSNE I HERCEGOVINE (HDZ BiH)

Hrvatska demokratska zajednica BiH (HDZ BiH) jedina je koja na svojoj zvaničnoj internetskoj stranici, osim Programa i Statuta stranke, ima i programske dokumente koji se izričito tiču žena i ženskih prava, a to su Brošura, Povelja i Pravilnik Zajednice žena HDZ-a BiH.

Statut Programska deklaracija – naziv je nosećeg dokumenta sačinjenog iz Statuta, Programa i Programske deklaracije donesenih na 11. Saboru HDZ-a BiH u Mostaru 2011. godine.

U POTRAZI ZA IZGUBLJENIM VREMENOM

Situacija je slična prethodno opisanoj – na 44 stranice, imenica **žena** spominje se samo 24 puta i to uvijek u konotaciji sa jednim od organa stranke pod nazivom Zajednica žena.

Također, rodno senzitivni jezik upotrebljava se samo kad se spominje “predsjednica Zajednice žena”. S obzirom na to da ovaj primjer pokazuje da je rodno senzitivni jezik poznat piscima Statuta, ostaje opravdano pitanje da li korištenje muškog oblika svih drugih funkcija u stranci znači da ove funkcije nisu namijenjene ženama?

U Statutu HDZ-a BiH član 51. jasno propisuje kako se žene mogu organizirati u Zajednicu žena kao zasebnu organizacijsku cjelinu punog naziva Zajednica žena HDZ-a BiH “Kraljica Katarina Kosača”. Ovoj organizaciji je osigurano najmanje 15% zastupljenosti u svim stranačkim tijelima.

Imajući u vidu da je HDZ BiH stranka koja će sa svojim koalicionim partnerima formirati i oblikovati političke procese u državi naredne četiri godine, izuzetno zabrinjava činjenica da je ta stranka spremna u Statut ugraditi odredbu po kojoj je najmanje 15% zastupljenosti u skladu sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova i naravno općim principima demokratske vladavine.

PROGRAM

“Ravnopravnost” kao pojam prvi put se spominje u Proslavu Programa: “(...) čovjek kao politički subjekt, ravnopravan i jednakovrijedan, neovisno o rasi, naciji, vjeri, spolu ili dobi”; i u poglavlju Temeljna načela: “Ravnopravnost je jedno od temeljnih ljudskih dobara i ono uključuje ravnopravnost naroda, građana, spolova, različitih socijalnih i regionalnih skupina.”

PRIČA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ PRIZMU STRANAČKIH DOKUMENATA

Od 31 programske skupine/poglavlja samo u jednoj, a to je “Obitelj”, spominje se žena isključivo uz reproduktivne pojmove proizašle iz definicije “obitelj kao temeljna zajednica društva koja se zasniva na braku i suodgovornosti majke i oca”.

Dakle “majka”, “materinstvo”, “porodiljske nadoknade”, “potpora pronatalitetnoj populacijskoj politici” termini su koji opisuju ulogu žene. Šta je sa drugim ženama, poput samohranih majki, majkama koje su rodile “vanbračno” dijete, lezbijkama, ženama nerotkinjama?

Ako se ne mogu pronaći u pronatalitetnoj populacijskoj politici, kako da ostvare sebe kao ravnopravan politički subjekt, što im je garantirano Programom? Poređenja radi, iako se u opisivanju mladih u poglavlju “Mladež” kaže da ovoj populaciji treba potpora (dakle još jedna ugrožena kategorija), ipak HDZ BiH od ove populacije očekuje mnogo više u političkom i ekonomskom smislu nego od žena. Citiramo: “Odnos HDZ-a BiH prema mladima temelji se na povjerenju i optimalnom uključivanju mladeži u političku, gospodarsku i svaku drugu vrstu izgradnje politički stabilnog i sigurnog društva i države, na temelju njihovih interesa, mogućnosti i naobrazbe. Posebno se zauzimamo za aktivnu politiku zapošljavanja mladih, osmišljenu potporu mladim obiteljima te sustavnu skrb o mladim talentima i njihovo uključivanje u politički, gospodarski, kulturni i duhovni život.”

Činjenica da ova stranka ima volju i resurse aktivno animirati u svim sferama života, a ne samo u pronatalitetnoj, jednu populaciju, a drugu nipošto, jasno sugerise da poimanje rodne ravnopravnosti nije obaveza niti prihvaćena vrijednost u ovoj stranci.

PROGRAMSKA DEKLARACIJA

U ovom dokumentu spominju se euro-atlantske inicijative, odnosi sa Republikom Hrvatskom, potreba za radio-televizijskim kanalom na hrvatskom jeziku, stabilnost Sveučilišta u Mostaru, čast hrvatskih branitelja i još mnogo toga. O ženama ni riječ.

ZAJEDNICA ŽENA

PROGRAMSKA POVELJA I PRAVILNIK

Pravilnik je pisan čas rodno senzitivnim, čas nesenzitivnim jezikom (član/predsjednica), čime šalje nejasnu poruku o stavu Zajednice prema ovom pitanju. Popis funkcija pokazuje pak da su one sve namijenjene ženama: predsjednica, tajnica, rizničarka i dr.

U Povelji Zajednica žena stavlja akcenat zaista na ženu i njena prava i potrebe, a ne samo reproduktivne obaveze, citiramo:

“Svjesna svoje društvene i političke odgovornosti kao najjače i najbrojnije političke organizacije Hrvata u Bosni i Hercegovini, potaknuta inicijativom za poštivanje ljudskih prava žena, ukidanju svih oblika diskriminacije žena, kreiranju institucionalnih mehanizama za poboljšanje položaja i zaštite interesa žena, poštivanju žena na položajima moći i odlučivanja, sustavnog obrazovanja i školovanja te stručnog usavršavanja žena, borba protiv nasilja nad ženama Zajednica žena HDZBiH «Kraljica Katarina Kosača» će se dosljedno boriti za ostvarenje i promicanje interesa svih žena u cjelini na čitavom prostoru Bosne i Hercegovine.”

PRIČA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ PRIZMU STRANAČKIH DOKUMENATA

Ciljevi za koje se zalaže Zajednica ohrabruju i pokazuju razumijevanje jednakopravnosti, sve dok se oni ne tiču obitelji. Sljedeći cilj pokazuje da ljudska prava žena ipak nisu jednaka sa pravom majke koje je dominantno. “Zajednica žena HDZ BiH se zauzima za zdravo partnerstvo u obitelji na ravnopravnoj osnovi, te za poštovanje dostojanstva žene i muškarca i zaštitu prava djeteta. Mi smatramo da je brak najbolja osnovica za zajedničku odgovornost majke i oca u odgoju djece i zalažemo se da se kao institucija veze zaključuje za čitav život. S obzirom na neprihvatljiv demografski trend, ali i s obzirom na temeljne ljudske vrednote zauzimamo se za posebnu zaštitu majčinstva. Držimo da je nužno težiti postizanju sljedećega društveno poželjnog cilja – da majka u obitelji bude zanimanje ravnopravno onima izvan obitelji ili pak radu u javnim službama.”

Sjetimo se citata s početka publikacije: “Jezik je, pored ostalog, i paradigma ideoloških, društvenih, ekonomskih, zakonskih i političkih odnosa koji vladaju u društvu.” Šta nam poručuje jezik kojim su pisali u Zajednici žena? Šta nam poručuje tišina/nepisanje o drugim ženama (samohrane majke, neudate, razvedene), svima onima koje, na primjer, nisu niti žele biti u braku?

SAVEZ ZA BOLJU BUDUĆNOST – FAHRUDIN RADONČIĆ (SBB)

SBB je potpisnik Izjave opredijeljenosti za ravnopravnost spolova za političke partije 2014. Na Općim izborima 2014. od 56 mandata samo 13 obnašaju žene, što je 23% “ravnopravnosti”.

Od dokumenata strateške važnosti na zvaničnoj stranici www.sbb.ba dostupni su Politika SBB-a i Programska deklaracija iz 2010. godine.

Programska deklaracija napisana je na 89 stranica. Pohvalan je nalaz da, iako je jednom spomenuta “porodilja,” naglasak u tom poglavlju “Porodica i odgoj” kao i drugima, nije na ženi kao “reproduktivnom organu” čija je jedina životna misija materinstvo, rađanje, natalna politika i sl. Ali jeste kao na kategoriji koja je “ugrožena”.

PRIČA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ PRIZMU STRANAČKIH DOKUMENATA

Žena je direktno spomenuta samo tri puta, na stranicama 11. i 29., dok je indirektno spomenuta samo jednom na istoj stranici (“žrtve seksualnog nasilja”). I u sva tri slučaja žena je kategorija kojoj treba zaštita, poticaj, posebna skrb.

Obrađeno je pravo žena na zapošljavanje i to posebno jedne potkategorije (udovice) kao, na primjer, na strani 29. Programska aktivnost 15:

“Pojačati napore u borbi protiv nezaposlenosti kroz posebno ciljane programe, uključujući programe usmjerene na smanjenje nezaposlenosti među mladima, ženama, posebno udovicama nositeljicama domaćinstava, kao i nezaposlenosti među siromašnim i marginaliziranim.”

Naravno, tu je i Pravo na socijalni zaštitu, strana 29. Programska aktivnost 17:

“Osigurati odgovarajuća sredstva iz cjelokupnih resursa za socijalnu skrb, te povećati broj socijalnih radnika, psihologa i drugog kvalificiranog osoblja, kako bi se bolje odgovorilo na specifične potrebe djece bez roditeljske skrbi, udovica nositeljica domaćinstava, osoba s invaliditetom i žrtava trgovine ljudima, posebno žena i djece.”

Ravnopravnost kao termin, također, izuzetno se rijetko koristi. Spominje se Agencija za ravnopravnost spolova, ravnopravni pristup pravosudnom sistemu, ravnopravno učešće naše zemlje na evropskom i svjetskom tržištu kapitala, ravnopravan položaj bosanskog jezika, bračna ravnopravnost, ravnopravna odgovornost roditelja.

Rodna ravnopravnost se ne koristi niti jedan jedini put, a ravnopravnost spolova samo kao integralni dio naziva državne agencije.

U POTRAZI ZA IZGUBLJENIM VREMENOM

I to je to. Ženski dio populacije nije prepoznat kao pokretač/čica promjena; kao nositeljice uspjeha, ekonomskog rasta na kojem se izuzetno insistira u ovom dokumentu, za razliku od mladih, već kao socijalno ugrožena populacija.

POLITIKA

Ovaj dokument na prvi pogleda djeluje napredniji kad su u pitanju rodna ravnopravnosti i prava žena. Na prvoj od sedam stranica u Političkoj poziciji, ciljevima i načelima/Ljudska prava i slobode žene i rodna ravnopravnost, kao i “građanke” zauzimaju istaknuto mjesto, citiramo:

“SBB je za BiH kao demokratsku domovinu svih građana i građanki, bez obzira na etničku, nacionalnu, vjersku ili bilo koju drugu pripadnost, te da njeni građani učestvuju slobodno i ravnopravno u svim oblicima državnog života. SBB je opredijeljen za ravnopravno učešće žena u svim javnim, kulturnim, društvenim i političkim aktivnostima, posebno u političkom životu. Poznato je da SBB u svom članstvu ima najveći postotak žena od svih drugih stranaka u BiH.”

Poglavlje “Porodica i odgoj” donosi “revolucionaran stav” kad su u pitanju bh. stranke, koji, nažalost, ne ide u prilog ni njima, ni drugim strankama, a ni društvu u cjelini. Citiramo:

“SBB se zalaže za jačanje društvenih pretpostavki koje će omogućiti snažniju odgojnu ulogu porodice, zaštitu majčinstva i, ravnopravno i bez vanjskih pritisaka, punu slobodu ženi da odluči hoće li rađati i koliko će djece roditi.”

PRIČA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ PRIZMU STRANAČKIH DOKUMENATA

Činjenica da jedna stranka iz evropske, demokratske zemlje, bar nominalno, osjeća potrebu u svoju Politiku uključiti da podržava slobodno pravo žene da rađa ili ne, u 21. vijeku bila bi smatrana vicem, da se to ne dešava u BiH. S obzirom na to da je većina drugih vodećih stranaka žene svela na majke, navedeni stav bio bi čak hrabar, reakcionaran, da nije tragikomičan i u potpunoj suprotnosti sa osnovama ljudskih prava.

DEMOKRATSKA FRONTA – ŽELJKO KOMŠIĆ (DF)

DF je na svojoj zvaničnoj stranici postavio kao temeljne dokumente Manifest i Statut.

Čitajući Manifest lako je uočiti da ni na jednoj od 10 stranica nije upotrijebljena imenica *žena*, niti njene izvedenice.

Pojam jednakopravnosti se spominje, ali najčešće u kontekstu etničke podijeljenosti države i diskriminacije. Negdje između borbe za jednakopravnost građana (bez građanki) i iskorjenjivanja korupcije i nepotizma umetnut je opći paragraf u kojem svaka dobronamjerna osoba može prepoznati i ženska ljudska prava:

“Držimo da svaka osoba treba imati jednak pristup ukupnom spektru temeljnih prava i sloboda, odnosno, da sve društveno-političke funkcije ili položaji, kao i profesionalne pozicije moraju biti otvoreni za sve pod uvjetima jednakih mogućnosti.”

Termini rodna ravnopravnost, ravnopravnost (jednakopravnost) spolova nisu spomenuti u Manifestu, kao ni žene kao populacija.

Takav stav prema ovim pitanjima čudi ako DF smatra da je kucnulo “Vrijeme za novu politiku” (podnaslov Manifesta) te ako poručuje:

“Pred nama je prilika da pokažemo kako želimo da uz mobilizaciju svih svojih snaga i resursa podređenih viziji prosperitetne i sigurnije

PRIČA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ PRIZMU STRANAČKIH DOKUMENATA

budućnosti, nepovratno i odlučno krenemo u pravcu moderne države koja je u stanju ispuniti svoj dio društvenog ugovora.”

Kako namjeravaju to postići bez žena? Da, istina je da je DF stranka sa najviše mandata za žene na Općim izborima 2014. (37% - 17 mandata). Ali da li ovaj postotak garantira mobilizaciju svih njihovih snaga i resursa? Da li žene mogu prepoznati svoje interese u Manifestu? Da li iz njega proizlazi da će ostvariti svoja prava i da će biti smatrane jednakopravnima?

STATUT

Statut donosi jedno pozitivno iznenađenje. Upotreba rodno osjetljivog jezika ima svoje istoimeno poglavlje i svoj član 10: “Izrazi koji se u ovome Statutu koriste u muškom prirodnom rodu, podrazumijevaju ili obuhvataju i iste takve izraze za osobe ženskoga roda.”

Ostalo je, manje-više, isto kao i kod drugih.

Termin *žena* i njegove izvedenice nisu često korišteni, naprotiv (tri puta *žena* i jednom *ženskog*). I to u formiranju tijela Organizacija žena, čl. 51:

1. Stranka može imati organizaciju žena.
2. Naziv organizacije, način i oblici organiziranja žena utvrđuju se odlukom Glavnog odbora Stranke.

Rodna ravnopravnost (jednakopravnost, zastupljenost) spomenuta je u članu 6. Osnovni principi Stranke i to na predzadnjem mjestu: I) zaštita marginaliziranih grupa i afirmacija rodne ravnopravnosti.

Nakon nje je samo briga za okoliš.

U POTRAZI ZA IZGUBLJENIM VREMENOM

Naravno da ovaj poredak ne mora odražavati stvarne prioritete DF-a, ali imajući u vidu kad i koliko se često spominje ovaj termin, kao i riječ *ženski*, realno je pomisliti da postojeći raspored principa odražava stav o prioritetima stranke.

To potvrđuje i član 27:

1. U organima Stranke na svim se nivoima osigurava adekvatna rodna zastupljenost.
2. Nadležni organ Stranke svojom odlukom o kandidovanju i izboru članova organa Stranke obezbjeđuje mehanizme za ostvarivanje adekvatne rodne zastupljenosti prema kojima bi u organima bilo najmanje 30 % članova manje zastupljenog spola.

Vidljivo je da ovaj član Statuta nije usklađen sa odredbom Zakona o ravnopravnosti spolova BiH koji zahtijeva zastupljenost od 40% manje zastupljenog spola. Koje to mehanizme nadležni organ stranke obezbjeđuje, nije bilo moguće pronaći na stranici.

Pregled dostupnih podataka o članovima i članicama organa stranke bio je moguć samo u kategoriji Predsjedništvo, koja pokazuje da DF ima dobre intencije da u praksi primijeni odredbe rodne ravnopravnosti i jednake zastupljenosti. Predsjedništvo broji 21 člana i članicu, od čega je pet žena i to dvije su potpredsjednice. Ali to i dalje nije 40%.

SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA BIH (SDP)

“Sreća je da imamo zakonsku kvotu koja obavezuje sve političke stranke da vode računa o zastupljenosti žena i muškaraca na kandidatskim listama. Bez kvote bismo tek vidjeli dokle se razvila svijest o značaju ženske participacije i na listama i među izabranima! Ipak, konstatujemo da se ide naprijed, puževim korakom: na nekim listama je bilo i više od obavezujućih 40%, a među izabranima je 18% na svim nivoima u prosjeku, dakle 1% više nego na prošlim općim izborima. Što se izvršnih funkcija tiče, njihova distribucija će ići tako da će se svuda naći po jedna-dvije žene jer niko više neće sebi dozvoliti luksuz da ne imenuje baš nijednu ženu, ali to je, nažalost, sve.” B.B. SDP⁸

Što se tiče Socijaldemokratske partije BiH (SDP), na ovogodišnjim izborima od 43 osvojena mandata, četiri su pripala ženama, što je manje od 10%. Takav rezultat jeste volja glasača/ica, ali je i posljedica neulaganja u vidljivost kandidatkinja i njihovo prezentiranje kao perjanica stranke.

“Političke partije kreiraju politike i one svojim aktivnostima mogu uticati na mijenjanje tradicionalnih stavova, doprinijeti promoviranju, osnaživanju, boljoj vidljivosti, političkoj edukaciji žena.”⁹

8 Izjava Besime Borić, SDP, preuzeta iz intervjua objavljenog u decembru 2014. na http://bhnovinari.ba/images/stories/pdf/enovinar/bhn_e-novinar-decembar2014.pdf

9 Iz teksta Ismete Dervoz, SBB, pod nazivom “Osnaživanje žena je lijek za ozdravljenje našeg društva” dostupnog na http://bhnovinari.ba/images/stories/pdf/enovinar/bhn_e-novinar-decembar2014.pdf

MANIFEST

Manifest jeste osnova politike jedne stranke.

SDP-ov Manifest prepoznaje ženu kao vrijednosnu kategoriju doslovno četiri puta (misli se na imenicu *žena* i izvedenice) i to, bez iznenađenja, u poglavlju “Politika rada i socijalna politika”.

Pozitivnu namjeru kviri činjenica da se u opisu ovog poglavlja navodi da su ženska pitanja “specifična pitanja”, citiramo:

“Politika rada i socijalna politika obuhvata nekoliko važnih oblasti, a one se tiču radničkih prava, socijalnih, porodičnih i dječijih prava, poboljšanja uvjeta zapošljavanja, kao i specifičnih pitanja penzionera, studenata i žena.”

U idućem poglavlju pod nazivom “Osobe sa invaliditetom, porodična i dječija zaštita” žene se drugi put spominju i to kroz odredbe o materinskoj zaštiti i porodijskim naknadama. Treći put, kontekst (poglavlje “Zapošljavanje”) je sličan – “specifičan” i zaštitnički – citiramo: “S obzirom na specifičnost, posebnu

PRIČA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ PRIZMU STRANAČKIH DOKUMENATA

pažnju treba posvetiti ženama starijim od 40 godina, kao i ženama na selu u smislu educiranja i stvaranja pretpostavki za brže uključivanje na tržište rada, odnosno olakšavanje pristupa i ekonomskim, ali i socijalnim pravima, pravnoj i psihološkoj pomoći.”

Moramo se ovdje zapitati zašto ovaj princip pomoći nije predviđen i za nezaposlene muškarce od 40 godina i one koji žive na selu? Zašto je ženama u ovakvim uslovima potrebna psihološka pomoć, a muškarcima nije?

U Manifestu sljedeći termini pa samim tim i vezana razmatranja nisu zastupljeni: rodna ravnopravnost/jednakopravnost, ravnopravnost spolova, zastupljenost.

PROGRAM

Za razliku od do sad prezentiranih dokumenata stranaka, u SDP-ovom Programu (40 stranica) čak 21 put se pominje imenica **žena** (i njene izvedenice). Ali kako?

Na strani 7. u Programskim ciljevima “Uspostavljanje i jačanje jednakosti” akcentirana je i unutar njega sva postojeća jednakost u ostvarivanju svih prava i za žene i za muškarce, citiramo: “(...) jednakost žena i muškaraca i jednakost svih građana u ostvarivanju građanskih i političkih prava, bez obzira na spol, dob, vjeroispovijest, nacionalnost i socijalni položaj.”

Ovaj pozitivni trend se nastavlja i na idućoj stranici kad SDP BiH ističe “svoje opredjeljenje za jednakopravno učešće žena u svim javnim, kulturnim, društvenim i političkim aktivnostima. Posebno se podržava punopravno

U POTRAZI ZA IZGUBLJENIM VREMENOM

i ravnopravno učešće žena u političkom životu zemlje i u svim segmentima odlučivanja. U tom smislu SDP BiH se posebno zalaže za veću, ravnjerniju zastupljenost žena na svim nivoima u zakonodavnim, izvršnim i pravosudnim organima vlasti.”

Imajući u vidu činjenice da se nedavno prvi put za predsjednicu stranke kandidirala žena i da za nju nisu glasale ni žene ni muškarci, postavlja se pitanje u kom se to smislu i kako tačno SDP BiH zalaže za veću zastupljenost žena.

Na strani 12. SDP podrazumijeva “poštivanje kako političkih, tako i socijalnih prava, i puno respektiranje pravde i jednakosti, kao njegovih temeljnih vrednota”. To podrazumijeva i “stalno širenje prostora jednakosti ljudi – muškaraca i žena – u mogućnostima da prisvajaju blagodati obrazovanja, nauke, kulture i stvaralaštva uopće”. Te se program nastavlja na posebno poglavlje na **str. 13. pod nazivom “Jednakost spolova i žena u politici”**.

Prema definicijama, riječ “spol” (lat. *sexus*) označava skup anatomske, fiziološke i psihološke obilježja po kojima se među jedinkama **iste vrste** razlikuju muškarci i žene. Ironiji sklone čitatelji/ice mogli bi se zapitati zašto jednakost spolova onda ne uključuje i žene? Da li su žene neka druga vrsta?

Ako to ostavimo po strani, u ovom poglavlju SDP se jedina od svih analiziranih stranaka zalaže za puno ostvarenje ženskih ljudskih prava kao i za rodnu ravnopravnost koja se odražava i u političkoj:

“(…) puno uvažavanje ličnog opredjeljenja žena i muškaraca u njihovom javnom i privatnom životu i za njihovo slobodno odlučivanje o stepenu angažiranja i doprinosa. SDP BiH uvažava činjenicu da žene i muškarci imaju svoja specifična iskustva i viđenja, i potpuno

uvažava spolne razlike, koje ne smiju biti uzrokom socijalnih razlika. SDP BiH je opredijeljen za stvaranje jednakih mogućnosti i šansi i za žene i za muškarce, i podržava svaku akciju i zahtjev za ravnopravnom podjelom moći i odgovornosti, kao uvjet koji doprinosi poboljšanju stanja ljudskih prava i sloboda, specifično ženskih ljudskih prava u duhu tzv. Pekinške deklaracije. Tako se SDP BiH zalaže za izjednačavanje vrednovanja rada u domaćinstvu s radom u društvu, za prava žena da odlučuju o svojim odnosima, majčinstvu, reproduktivnim pravima. Zalažemo se za promjenu sadašnjeg položaja majčinstva u korist partnerskog roditeljstva, za dostupnost zdravstvene zaštite i svih oblika zaštite reproduktivnih prava, mogućnost legalne i medicinski sigurne kontracepcije i prava na abortus, osiguranje pravne zaštite i sl. Specifično, SDP BiH podržava borbu protiv nasilja nad ženama i djecom, posebno borbu protiv porodičnog nasilja, i zalaže se za jačanje i stvaranje institucija sistema u borbi protiv nasilja u porodici i društvu uopće.

Porodica i roditeljstvo su nužan uvjet opstanka društvene zajednice. SDP BiH se zalaže za dostojanstvo porodičnog života, materijalnu i emocionalnu sigurnost, slobodu i ravnopravnost svakog člana porodice. Sretan razvoj djece i kvalitetan porodični život nisu mogući bez kreativnog uvezivanja javnosti i privatnosti. Mi se zalažemo za jačanje društvenih pretpostavki koje će omogućiti snažniju odgojnu ulogu porodice, zaštitu majčinstva i, ravnopravno i bez vanjskih pritisa, punu slobodu ženi da odluči hoće li rađati i koliko djece će roditi.

Zalažemo se za posebnu društvenu pomoć i zaštitu samohranih roditelja i djece bez roditelja, kao i za jačanje društvene brige o socijalno zapuštenoj djeci i djeci sa posebnim potrebama.

SDP BiH podržava zastupljenost i organiziranost žena u političkom životu, kao osnovni uvjet za oblikovanje potreba i interesa žena. SDP BiH se opredjeljuje za osiguranje mehanizama koji će ženama omogućiti učešće u svim zakonodavnim, političkim i izvršnim tijelima, i podržava Forum žena kao interesni oblik organiziranja žena unutar naše stranke, ali i organiziranje žena u drugim oblicima izvan stranke.

SDP BiH će insistirati da se obaveze preuzete u odnosu na međunarodne i domaće pravne norme i standarde dosljedno realiziraju, a posebno Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Konvencija o sprečavanju svih oblika diskriminacije žena, Deklaracija o sprečavanju nasilja nad ženama, Zakon o jednakosti spolova i sl.”

Jedinu kritiku ovom razmišljanju upućujemo na dio: “Mi se zalažemo za jačanje društvenih pretpostavki koje će omogućiti snažniju odgojnu ulogu porodice, zaštitu majčinstva i, ravnopravno i bez vanjskih pritisaka, punu slobodu ženi da odluči hoće li radati i koliko djece će roditi.”

Umjesto da osudi postojanje društvenih pretpostavki zbog kojih želi omogućiti ženama pravo hoće li radati uopće, SDP isto kao i SBB, takvu diskriminatorску logiku koristi da bi sebe prezentirali kao pozitivne i proaktivne snage u borbi za ženska prava.

STATUT

U Statutu je dat prostor za razmatranje rodne jednakopravnosti u više članova. Žena kao imenica i kao nositeljica bilo koje funkcije (sa izvedenicama) spominje se u dokumentu veličine 31 stranice šest puta.

I to u članu 29: “Sve funkcije u SDP BiH jednako su dostupne ženama i muškarcima.”

Član 40: “U SDP BiH djeluje posebna organizacija žena – članica i simpatizerki SDP BiH, pod nazivom Forum žena SDP BiH, kao interesno-politički oblik organiziranja.

Glavni odbor SDP BiH donosi odluku o organiziranju Foruma žena SDP BiH.

Forum žena SDP BiH odlukom bliže uređuje način svoga organiziranja i djelovanja.”

No, prema članu 46. predstavnice Foruma žena mogu učestvovati na Kongresu stranke, ali ne i odlučivati.

Rodna ravnopravnost/jednakopravnost/zastupljenost – termini su koji su prisutni u Statutu. Počevši od člana 4. o osnovnim ciljevima i zadacima SDP-a BiH, gdje je jedan od njih i “borba protiv svih vrsta diskriminacije i socijalne isključenosti, afirmacija rodne ravnopravnosti, zajamčenih prava ljudi na zdravstvenu i socijalnu sigurnost i zaštitu, obrazovanje, radna, porodična i druga prava”.

U članu 64. garantira se i spolna zastupljenost u glavnim organima stranke. U članu 141. spominje se da “gramatička terminologija u ovom Statutu

U POTRAZI ZA IZGUBLJENIM VREMENOM

podrazumijeva uključivanje oba spola. Kvote o zastupljenosti manje zastupljenog spola se primjenjuju na sve nivoe organizovanja partije.”

Ako nije u pitanju propust u pisanju, kako drugačije nego kao diskriminaciju protumačiti odredbu iz člana 52. koja kaže striktno da potpredsjednici (manje važne funkcije) mogu biti predstavnici/ce manje zastupljenog spola, ali ne i predsjednici stranke, Glavnog i Nadzornog odbora? Citiramo:

“Predsjednik SDP BiH, Predsjednik Glavnog odbora SDP BiH i Predsjednik Nadzornog odbora SDP BiH ne mogu biti iz reda istog naroda, uključujući i Ostale.

Potpredsjednici SDP BiH su iz reda konstitutivnih naroda i Ostalih, a najmanje jedan je predstavnik manje zastupljenog spola.

Potpredsjednici Glavnog odbora SDP BiH i Nadzornog odbora SDP BiH ne mogu biti iz reda istog naroda, uključujući i Ostale, a najmanje jedan je predstavnik manje zastupljenog spola, nastojeći ispoštovati teritorijalnu zastupljenost.”

SAVEZ NEZAVISNIH SOCIJALDEMOKRATA – MILORAD DODIK (SNSD)

POLITIČKI PROGRAM

Politički program SNSD-a na šest stranica teksta donosi presjek svih vrijednosti, načela kao i glavnih programskih mjera koje SNSD zastupa (u dokumentu nije navedena godina usvajanja).

Dat je čak i jedan historijski presjek ideja vodilja stranke pa i odato priznanje pojedincima poput Vase Pelagića. Spominje se i svijet nakon terorističkog napada 11. septembra, odvojenost crkve od države, porodica kao osnovna ćelija društva, druge ranjive populacije poput osoba sa invaliditetom.

Ali žene niti jednom riječju.

Iako je pisan na pojedinim mjestima čak i lirično, program uopće ne poznaje niti koristi rodno osjetljiv jezik.

Ravnopravnost spolova, ravnomjerna/jednaka zastupljenost spolova nisu naglašeni u tekstu, za razliku od, recimo, nacionalne ravnopravnosti koja se spominje već u članu 2. Citiramo: “Principe Ustavnog uređenja Republike Srpske i Bosne i Hercegovine, kojima se garantuju ljudska prava i slobode u skladu sa međunarodnim standardima, nacionalna ravnopravnost, socijalna pravda, vladavina prava, tržišna privreda, višestranački sistem parlamentarne demokratije – osnovni su postulati i SNSD.”

U POTRAZI ZA IZGUBLJENIM VREMENOM

Garantuje se i multietnička zastupljenost, nacionalni interes, ali istovremeno i upozorava da “ravnopravnost ne može biti razlog blokade sistema i zloupotrebe ustavnih instituta i potrebno ju je pažljivo razvijati u cijeloj zemlji”.

Iako je pojam ravnopravnosti u ovom prethodnom stavu poslužio za definiranje političkog stava, potrebno je podsjetiti da sam termin po definiciji služi suprotnim ciljevima u odnosu na “blokadu sistema” i “zloupotrebe” te da ovakva njegova upotreba nije u duhu garantovanih ljudskih prava.

Hrabri činjenica da SNSD u ovako važnom dokumentu ne svodi žene na reproduktivnu ulogu ili samo na ulogu primateljica socijalne pomoći. Ali potpuna ignorancija pitanja zastupljenosti žena u procesima koji su od interesa za Stranku vrlo je uznemirujuća, pogotovo ako se ima u vidu da je SNSD jedina stranka koja je kandidirala ženu za članicu Predsjedništva BiH na Općim izborima 2014. i koja je nominirala ženu za premijerku Republike Srpske.

Iako praksa zvuči obećavajuće, u pitanju je, ne zaboravimo, ista žena, što ostavlja prostora sumnji u to da su i druge žene iz SNSD-a jednako tretirane i da su i za njih najviše funkcije moći dostupne.

STATUT

Na 15 stranica napisan je Statut SNSD-a usvojen na 4. Saboru 2011. Situacija sa spominjanjem termina žena (i izvedenica) je bolja nego što je pokazala analiza prethodnog dokumenta – čak devet puta je spomenuta žena i to najčešće uz spomen organa Aktiv žena. Rodna ravnopravnost i ravnopravnost spola uopće se ne spominju.

Član 18. prepoznaje Aktiv žena socijaldemokrata kao poseban organizacioni oblik u sastavu SNSD-a. Član 20. pak prepoznaje obavezu o zastupljenosti manje zastupljenog spola u organima stranke pa kaže, citiramo:

“U organima SNSD obezbjeđuje se odgovarajuća zastupljenost mladih i žena, tako da najmanje 30% članova organa budu žene i mladi do 30 godina starosti. U slučaju da se izborima ne postigne taj odnos, organi SNSD mogu kooptirati ovim Statutom dozvoljeni broj članova iz strukture žena i mladih.”

Iako je riječ o prethodnoj kvoti od 30% (danas je zakonska obaveza 40%), ovaj član predstavlja unapređenje stavova iz Programa te pruža osnovu da se žene iz SNSD-a mogu pozvati na Statut u ostvarivanju ravnopravnog tretmana svojih političkih prava unutar Stranke. Vrijedi potcrtati da u Izvršni odbor stranke mogu biti birane kao članice predsjednice Aktiva žena (čl. 35).

No trenutna situacija u praksi jeste da SNSD ne poštuje kvotu. U članstvu Izvršnog odbora svega sedam je žena od 37 članova/ica, što je manje od 20%, koliki je otprilike postotak žena u Glavnom odboru.

HRVATSKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA 1990 (HDZ 1990)

PROGRAMSKA DEKLARACIJA

Programska deklaracija HDZ-a 1990 (u dokumentu nije navedena godina usvajanja) sadrži 17 stranica teksta posvećenog svim važnim pitanjima koje ove partija zastupa, od ekonomskog do saradnje s drugim partijama. Odmah na početku, na drugoj stranici jasno se izražava protivljenje "svim oblicima diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjerovanju, etničkoj pripadnosti, političkim i drugim uvjerenjima". I čini se tu i završava.

Rodno nesenzibilan jezik dominira. Srodni termini poput jednakopravnosti/jednakosti koriste se isključivo u etničkim/nacionalnim diskursima.

PRIČA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ PRIZMU STRANAČKIH DOKUMENATA

Bez obzira što žene imaju “svoju” programsku oblast pod nazivom Populacijska politika, obitelj i uloga žene, žena se spominje u čitavom dokumentu samo dva puta. Načini i konteksti tog spominjanja razlikuju se po svojoj namjeni toliko da onome ko prvi put pročita djeluje kao da su ga dvije osobe odvojeno pisale. Žena je čas u funkciji obitelji/povećanja nataliteta, a time i revitalizacije Hrvata, i naravno socijalni “slučaj”, a potom je jednako vrednovana kao i muškarac. Citiramo:

“HDZ 1990 smatra da populacijska politika mora imati posebno istaknuto mjesto na svim razinama vlasti, s ciljem zadržavanja mladih i stvaranja mogućnosti za školovanje, zapošljavanje i zasnivanje obitelji koje će rezultirati većim natalitetom.

Obitelj kao temeljna stanica društva mora biti zaštićena, a socijalna politika mora osigurati povoljnosti za samohrane majke, trudnice, roditelje s malom djecom i sve roditelje koji nemaju dovoljno sredstava za izdržavanje obitelji.”

“Uloga žene u obitelji, sferi rada te u društvenom, stranačkom i političkom životu mora biti jednako vrednovana kao i uloga muškarca. Politika jednakih šansi za oba spola je pretpostavka sveukupnoga društveno uspješnog razvoja. Za to je potrebno da država osigura kvalitetne institucije predškolskog odgoja, preuzme odgovornost i oslobodi roditelje za radno angažiranje, i da to shvati ne kao potrošnju, već kao investiciju u ekonomiju i budućnost društva.”

Činjenica da je sedam žena dobilo mandate od osvojenih 25 na posljednjim izborima, ne govori pohvalno o uspjehu politike jednakih šansi. Ponavljamo, dodijeljeni glasovi jesu stav glasača/ica, ali oni bi sigurno bili drugačiji da je

U POTRAZI ZA IZGUBLJENIM VREMENOM

stranka uložila jednake resurse za povećanje vidljivosti kandidatkinja kao što je, recimo, za lidera stranke.

STATUT

Statut pruža više opipljivih dokaza postojanja politike jednakih šansi za oba spola. Iako se rodna i/ili spolna ravnopravnost ne spominju, u članu 9. (a) jasan je stav:

“U svim tijelima HDZ 1990 treba nastojati da najmanje 30% bude iz manje zastupljenog spola.”

Iako je to manje od zakonske kvote, ipak osigurava učešće žena u svim tijelima.

Potom predsjednica Zajednice žena 1990 je i članica Predsjedništva (čl. 36). Izbori za sva tijela i dužnosnike, iako se obavljaju tajnim glasanjem, moraju biti u skladu sa kriterijima (teritorijalna, spolna, starosna i druga zastupljenost) – član 58.

ZAKLJUČAK I PREPORUKE

ZAKLJUČAK

*Konfučije odriče ženi besmrtnost duše,
Brama joj zabranjuje čitanje svete knjige “Veda”,
Muhamed je pušta u raj samo ukoliko je (...) potrebna za čulna uživanja,
Jevrejin zahvaljuje u svojoj jutarnjoj molitvi Bogu što ga nije stvorio ženom,
Sv. Pavle poručuje da žena šuti u crkvi...¹⁰*

Dok u Bosni i Hercegovini političarke imaju većinom dekorativnu ulogu u dvoranama vlasti, što su pokazali i posljednji oktobarski izbori, žene iz BiH u drugim državama uspijevaju se nametnuti kao politički važne. **Fočanka ministrica obrazovanja u novoj vladi Švedske; Veliki uspjeh i čast za Bosanku iz Gračаницe: Arminka Helić zauzela mjesto u britanskom Domu lordova.** Ovo su samo neki od naslova iz 2014. godine.

Analiza pred vama je pokazala da je za žene rezervirano samo jedno mjesto u temeljnim aktima svih analiziranih partija – ono figurativno.

Čak i minimalni napor potreban da pokažu shvatanja suštine jednakopravnosti, kao što je na primjer upotreba rodno senzitivnog jezika, sveden je na jedan član u kojem se navodi da kad pišu u muškom rodu u stvari misle i na muškarce i žene! Da je žena ustvari muškarac (jer je navodno nastala iz Adamovog rebra), teorija je koja još nije zvanično potvrđena te bi autori ove publikacije smatrali poželjnim da se ona ne koristi u javnom govoru.

¹⁰ Julka Chlapec Đorđević, Sudbina žene, Kriza seksualne etike: dve sociološke študije, Ljubljana, 1930., str. 5.

U POTRAZI ZA IZGUBLJENIM VREMENOM

Priča o ženama iz ugla stranaka očito je priča o odsutnosti. A ako je i primijećena, onda je svedena na reproduktivnu ulogu. Biti majka njena je najviša društvena uloga kojoj treba težiti. A ako napuni 40 godina i više, te ako slučajno živi na selu, ima stranaka koje će joj pružiti i psihološku pomoć.

Interesantno je da, osim jedne stranke koja spominje mogućnost abortusa kao ljudsko pravo žene, ne postoji veća razlika u stavovima o ženama unutar njih. Laički govoreći, kad bi se njihova politička orijentacija prosuđivala po mišljenju o ženama/prostoru koji im otvaraju, ne bi se moglo sa sigurnošću reći koja stranka je desna, lijeva ili partija centra.

*Dervo Sejdić i Jakob Finci, državljani Bosne i Hercegovine, 3. jula, odnosno 18. augusta 2006. godine podnijeli su predstave zbog nemogućnosti da se kao pripadnici romske, odnosno jevrejske nacionalne manjine kandiduju za članove Doma naroda Parlamentarne skupštine i Predsjedništva BiH, a na osnovu odredaba odjeljaka IV i V Ustava BiH, **koje predviđaju da se u ove državne organe mogu kandidovati samo pripadnici hrvatskog, bošnjačkog ili srpskog naroda.** Presuda Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu kaže da ne postoji razumno i objektivno opravdanje za održavanje na snazi postojećih odredaba kojima se čini diskriminacija!*

PRIČA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ PRIZMU STRANAČKIH DOKUMENATA

Kad bismo se malo poigrali argumentima i pomislili sljedeće, šta bi bilo:

Ako su Sejdić i Finci dobili presudu jer su pripadnici manjina koje nisu pismeno navedene u Ustavu, ali se prema zdravom razumu podrazumijevaju, šta bi žene iz stranaka mogle dobiti kad bi odlučile preuzeti stvar u svoje ruke i zahtijevati samo svoja prava, jer mnogi članovi njihovih statuta predviđaju da se u njihove organe mogu birati samo muškarci?

S obzirom na to da su žene većina u članstvu stranaka, sigurni smo da bi mogle zahtijevati i izboriti izmjene diskriminatorских članova statuta i drugih dokumenata i tako demokratizirajući svoje stranke doprinijeti demokratizaciji društva u cjelini.

Naravno da nije sve u pisanoj riječi. Ali pisana riječ jeste osnova. Pismo obezbeđuje trajnost poruke, dugo pamćenje i na koncu – civilizacijski razvoj.

PREPORUKE¹¹

PREPORUKE ZA DJELOVANJE U PREDIZBORNOJ KAMPANJI

- Potpisivanje Izjave o opredijeljenosti političkih stranaka za ravnopravnost spolova (dostupna na http://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/05/GEP_opt.pdf) i njena dosljedna primjena.
- Osiguranje jednake vidljivosti kandidata i kandidatkinja tokom predizbornih kampanja.
- Ukazivanje na dosadašnje rezultate djelovanja političke partije u oblasti ravnopravnosti spolova.
- Kreiranje pozitivnog imidža članova/ica, posebno onih koji su na izbornim listama te edukaciju iz odnosa s javnošću i medijima.

PREPORUKE ZA DJELOVANJE UNUTAR POLITIČKIH PARTIJA

- Provođenje analize stanja ravnopravnosti spolova u političkoj partiji i djelovanje u skladu sa preporukama analize.
- Osnaživanje žena za preuzimanje pozicije odlučivanja unutar stranke (putem foruma, mentorstva, obuka).
- Promocija uticaja i promjena koje izabrane osobe iz stranke čine za ravnopravnost spolova.

¹¹ Prije oktobarskih izbora 2014. ovaj set preporuka za povećanje rodne ravnopravnosti u političkim partijama poslan je svim liderima putem pošte. Preporuke su rezultat edukacija i promišljanja 100 učesnika i učesnica, članova/ica 12 parlamentarnih stranaka u okviru projekta "Rodna ravnopravnost nije ženska stvar! To je obaveza svih nas!" Do danas, nijedan od njih nije odgovorio niti referisao na ova mišljenja. S obzirom na to da te preporuke odgovaraju nalazima ove analize u potpunosti, te su dio istog ciklusa promišljanja rodne ravnopravnosti, prenosimo ih u cjelosti.

PRIČA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ PRIZMU STRANAČKIH DOKUMENATA

- Kreiranje aktivnosti usmjerenih na postizanje ravnopravnosti spolova i osnaživanje žena.
- Organiziranje edukacije za muške i za ženske članove/ice na temu Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.
- Poboljšanje komunikacije između organizacija civilnog društva i političkih partija.
- Stvaranje pozitivne klime u strankama prema ženama kako bi mogle nesmetano da iznose svoje stavove i mišljenja.

PREPORUKE ZA DJELOVANJE NA IZABRANIM POZICIJAMA

- Imenovanje žena, odnosno muškaraca na mjesta donošenja odluka gdje postoji podzastupljenost određenog spola.
- Javno zagovaranje značaja ravnopravnosti spolova u radu kolektivnih tijela.
- Provođenje Gender akcionog plana BiH i drugih javnih politika u oblasti ravnopravnosti spolova.

O PROJEKTU

Tokom 2014. godine Udruženje INFOHOUSE je uz podršku Fondacije Heinrich Böll nastavilo sa zagovaranjem poštivanja političkih prava žena.

“Rodna ravnopravnost NIJE ženska stvar. To je obaveza svih nas” naziv je projekta u okviru programa Udruženja pod nazivom “101 razlog zašto glazati za ženu” (2010-danas).

Osnovne aktivnosti projekta:

- edukacije o ravnopravnosti 100 članova i članica parlamentarnih stranaka,
- analiza medijskog izvještavanja o ženama kandidatkinjama tokom predizborne kampanje 2014.
- analiza programskih dokumenata novoizabranih parlamentarnih stranaka,
- medijska kampanja i javni događaji;

bile su usmjerene na promociju rodne ravnopravnosti **kao pitanja od važnosti i za muškarce i** žene i uostalom kao obavezu političkih stranaka, a ne dobrovoljnost.

Udruženje je putem ovog programa učestvovalo u promociji Izjave o opredijeljenosti ravnopravnosti spolova za političke partije (Agencija za ravnopravnost spolova BiH)¹² posebno kroz učešće na Forumu o ravnopravnosti spolova u političkim strankama u Parlamentarnoj skupštini BiH u Sarajevu

¹²Više o Izjavi na http://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/05/GEP_opt.pdf ili <http://arsbih.gov.ba/?p=1910>

PRIČA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ PRIZMU STRANAČKIH DOKUMENATA

(maj 2014), kao i na Konferenciji Ženske mreže BiH pod nazivom “2015. KAO GODINA PREKRETNICA ZA PRAVA ŽENA U BOSNI I HERCEGOVINI?” (decembar 2014).

Zagovaranje i promocija nisu završili sa decembrom 2014. Idemo dalje.

VIŠE NA WWW.INFOHOUSE.BA

 infohouse

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG